



**Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування**

В.М. Петров

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

Методичні вказівки до проведення практичних занять

**для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної і заочної форм навчання спеціальності 073 Менеджмент**

Харків 2024

Міністерство освіти і науки України
ДЕРЖАВНИЙ БІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет менеджменту, адміністрування та права
Кафедра менеджменту, бізнесу і адміністрування

В.М. Петров

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

Методичні вказівки до проведення практичних занять

для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
денної і заочної форми навчання спеціальності 073 Менеджмент

Затверджено
рішенням навчально-методичної комісії
факультету менеджменту,
адміністрування та права
Протокол № 1 від 17 вересня 2024 р.

Харків 2024

УДК 631.15(072)

О 64

Схвалено

на засіданні кафедри менеджменту, бізнесу і адміністрування
(протокол № 1 від 27 серпня 2024 р.)

Рецензенти:

Шиян Н.І., доктор екон. наук, доцент Національного технічного університету
«Харківський політехнічний інститут»

Білоусько Т.Ю., канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та бізнесу
Державного біотехнологічного університету

- О 64** Петров В.М. Організація виробництва : методичні вказівки до проведення практичних занять для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання спеціальності 073 Менеджмент. Харків : ДБТУ, 2024. 41 с.

Методичні вказівки до проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Організація виробництва» для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної і заочної форм навчання спеціальності 073 Менеджмент містять її опис, програму та структуру викладання. Наведена тематика теоретичної і практичної складової навчальної дисципліни, питання для підсумкового контролю, критерії оцінки, список рекомендованої літератури. Методичні вказівки можуть бути корисними для здобувачів інших спеціальностей, науково-педагогічних працівників, керівників і спеціалістів виробничих підприємств, підприємців, які цікавляться проблемами організації виробництва.

УДК 631.15(072)

© Петров В.М., 2024
© ДБТУ, 2024

ВСТУП

Проблеми становлення і розвитку ринкового механізму господарювання в економіці України охоплюють комплекс питань як теоретичного, так і практичного характеру. Він включає правові, організаційні, управлінські та економічні заходи, спрямовані на підвищення ефективності функціонування галузей, розв'язання соціальних проблем населення та забезпечення комплексного і сталого розвитку адміністративно-територіальних одиниць. Проте вирішення поставлених завдань ускладнюється відсутністю практики зворотного шляху від командно-адміністративної системи господарювання до системи, що функціонує на основі ринкових законів, приватної власності, змішаного типу економіки і водночас в умовах кризи виробництва.

Вирішення основної економічної задачі, що стоїть перед підприємствами виробничої сфери – забезпечення максимальних обсягів виробництва продукції високої якості за мінімальних витрат живої та уречевленої праці – необхідно здійснювати за обмежених ресурсів. За цих умов єдиною можливою є інтенсивний шлях розвитку, орієнтований на зростання продуктивності праці та підвищення ефективності використання виробничих ресурсів: засобів та предметів праці. Вирішенню цих завдань сприяють науково обґрунтоване планування та організація виробництва.

Планування діяльності на підприємстві – це цілеспрямована інтелектуальна діяльність, що має на меті визначення цілей і завдань функціонування підприємства, а також шляхів і методів їх досягнення. Тобто планування передбачає прийняття заздалегідь рішення про те, що робити, коли робити, хто і як буде робити, проектування бажаних майбутніх результатів. Образно кажучи планування – це своєрідний місток між нинішнім станом підприємства і тим, до якого прагнемо у майбутньому.

Реалізація запланованих заходів діяльності підприємства відбувається безпосередньо у процесі науково обґрунтованої організації виробництва.

Організація виробництва – це комплекс управлінських, організаційно-економічних і техніко-технологічних заходів, спрямованих на раціональну побудову і ведення господарства, які передбачають оптимальне поєднання та ефективне використання у часі і просторі тру-

дових ресурсів, засобів і предметів праці з метою досягнення запланованих виробничих цілей.

Планування та організація виробництва на підприємствах тісно пов'язані між собою і взаємно доповнюють одне одного. Якщо планування являє собою процес визначення цілей діяльності суб'єкта господарювання, то організація – конкретні механізми їх досягнення на практиці.

Складні умови сьогодення вимагають від менеджерів виробничих підприємств принципово інших підходів до забезпечення ефективного планування та організації виробництва. Вони повинні добре знати сучасні системи ведення господарства, техніку та інтенсивні технології, системи оплати праці і матеріального стимулювання, техніко-економічні показники використання різних механічних засобів праці, бачити перспективу розвитку галузей та економіки підприємств у цілому. Виникає нагальна потреба у постійному пошуку нових, іноді нестандартних, управлінських, організаційно-економічних та техніко-технологічних рішень з метою забезпечення прибуткового господарювання і створення умов для розширеного відтворення.

1. Мета і завдання вивчення дисципліни

Структура робочої програми навчальної дисципліни «Організація виробництва» наведена у табл. 1.

1. Структура робочої програми навчальної дисципліни «Організація виробництва»

Найменування показників	Характеристика навчальної дисципліни	
	денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 5	Статус дисципліни: <i>обов'язкова</i>	
Тем – 12	Рік підготовки	
	четвертий	четвертий
	Семестр	
	восьмий	восьмий
Загальна кількість годин – 150	Лекції	
	24 год.	6 год.
	Практичні	
	24 год.	6 год.
	Самостійна робота	
	102 год.	138 год.
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 4; самостійної роботи здобувача – 8,5	Вид контролю:	
	Екзамен	Екзамен

Метою вивчення навчальної дисципліни «Організація виробництва» є набуття здобувачами теоретичних знань і формування практичних навичок щодо організації виробничої діяльності суб'єктів господарювання в умовах багатукладної економіки і розвитку ринкових відносин.

Завдання вивчення дисципліни полягають в обґрунтуванні шляхів організаційно-господарського зміцнення суб'єктів господарювання, узагальнення нових підходів і методів організації виробничої діяльності, пошук шляхів найбільш ефективного використання трудових, матеріально-технічних, фінансових та інвестиційних ресурсів. Конкретизувати ці завдання можна так:

- оволодіння здобувачами методами наукового пізнання;
- аналіз та оцінка тенденцій розвитку та обґрунтування прогресивних форм організації виробництва у підприємствах;

- розробка науково-обґрунтованих систем ведення господарства у різних природно-економічних умовах;
- обґрунтування раціональних форм організації трудових процесів у галузях;
- обґрунтування форм спеціалізації і поєднання галузей, кооперування та інтеграції виробництва, раціональних розмірів підприємств та їх первинних виробничих підрозділів;
- обґрунтування шляхів удосконалення організаційно-економічних взаємовідносин у межах підприємств, а також з іншими підприємствами та організаціями;
- обґрунтування напрямів ефективного використання основних факторів виробництва – землі, робочої сили і матеріально-технічних засобів;
- розробка науково-обґрунтованих рекомендацій щодо удосконалення організаційної побудови виробництва, розвитку галузей рослинництва і тваринництва, допоміжних, обслуговуючих і підсобних промислових виробництв.

Об'єктом вивчення навчальної дисципліни є процеси прояву економічних законів та механізмів їх дії у специфічних умовах ведення виробничої діяльності з метою одержання прибутку за оптимальних витрат праці і коштів на одиницю кінцевої продукції. Досягнення цих цілей у виробничій сфері здійснюється шляхом розробки і використання найбільш раціональних прогресивних форм і методів планування, поглиблення спеціалізації і підвищення рівня концентрації виробництва, організації оплати праці і матеріального стимулювання, науково обґрунтованої організації виробничих процесів в усіх сферах діяльності підприємства.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є відносини, які виникають між учасниками виробничого процесу під час установаження і реалізації пріоритетів, цілей, пропорцій та комплексу заходів, що забезпечують їх досягнення.

Навчальна дисципліна «Організація виробництва» забезпечує формування таких програмних результатів навчання:

ПРН 4. Демонструвати навички виявлення проблем та обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 5. Описувати зміст функціональних сфер діяльності організації.

ПРН 6. Виявляти навички пошуку, збирання та аналізу інформації, розрахунку показників для обґрунтування управлінських рішень.

ПРН 8. Застосовувати методи менеджменту для забезпечення ефективної діяльності організації.

ПРН 7. Виявляти навички організаційного проєктування.

ПРН 16. Демонструвати навички самостійної роботи, гнучкого мислення, відкритості до нових знань, бути критичним і самокритичним.

ПРН 17. Виконувати дослідження індивідуально та/або в групі під керівництвом лідера.

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми після вивчення навчальної дисципліни «Організація виробництва» здобувач повинен *знати*:

- теоретичні основи організації виробництва;
- організацію комплексної підготовки виробництва та процес організаційного проєктування та раціоналізації виробничих систем;
- систему планових норм і нормативів;
- організацію трудових процесів та нормування праці;
- методику розрахунку вартісних показників обсягів виробництва і реалізації продукції;
- організацію діяльності первинних виробничих підрозділів в основних, допоміжних і підсобних галузях господарства;
- методику розрахунку витрат праці і чисельності основних і допоміжних працівників;
- систему показників оцінювання рівня ефективності використання матеріально-технічних та енергетичних ресурсів;
- організацію роботи персоналу та оплати його праці.

вміти:

- визначати потребу та витрати на кожний вид матеріально-технічних та енергетичних ресурсів;
- впроваджувати заходи, спрямовані на гармонійне поєднання типів і методів організації виробництва з метою забезпечення оптимізації виробничих процесів, ефективного використання їх основних елементів та досягнення високих виробничих та економічних показників у діяльності підприємства;
- обґрунтовувати організаційні заходи із забезпечення зрос-

тання продуктивності праці шляхом дотримання рекомендацій з її планування, організації, високої якості виробленої продукції та її конкурентоспроможності.

Базовими дисциплінами для успішного засвоєння програмного матеріалу дисципліни «Організація виробництва» є «Економіка підприємства», «Планування діяльності підприємств», «Аналіз господарської діяльності», «Операційний менеджмент», «Галузевий менеджмент». У процесі свого розвитку вони доповнюють і збагачують одна одну новими теоретичними і прикладними положеннями з питань розвитку господарської і виробничої діяльності суб'єктів господарювання.

Перелік компетентностей

Інтегральна компетентність:

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, які характеризуються комплексністю і невизначеністю умов, у сфері менеджменту або у процесі навчання, що передбачає застосування теорій та методів соціальних та поведінкових наук.

Загальні компетентності (ЗК):

ЗК 3. Здатність до абстрактного мислення, аналізу, синтезу;

ЗК 4. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях;

ЗК 5. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності;

ФК 9. Здатність працювати в команді та налагоджувати міжособистісну взаємодію при вирішенні професійних завдань;

ЗК 11. Здатність до адаптації та дії в новій ситуації;

Фахові компетентності спеціальності (ФК):

ФК 8. Здатність планувати діяльність організації та управляти часом;

ФК 10. Здатність оцінювати виконувані роботи, забезпечувати їх якість та мотивувати персонал організації;

ФК 12. Здатність аналізувати й структурувати проблеми організації, формувати обґрунтовані рішення.

2. Структура навчальної дисципліни

Назва розділів та тем	Кількість годин											
	денна форма						заочна форма					
	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота	Загальний обсяг	аудиторних				Самостійна робота
		усього	в тому числі					усього	в тому числі			
лекції			лабораторні	практичні	лекції				лабораторні	практичні		
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Тема 1. Мета і завдання вивчення дисципліни, дисципліни, методи і прийоми досліджень	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 2. Система ведення господарства	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 3. Спеціалізація і послання галузей на підприємстві	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 4. Організація оплати праці і матеріального стимулювання	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 5. Організація ефективного використання засобів виробництва	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 6. Організація галузей тваринництва	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 7. Організація молочного скотарства	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 8. Організація свинарства	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 9. Організація птахівництва	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 10. Організація галузей рослинництва	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 11. Організація виробничих процесів у рільництві	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Тема 12. Організація кормовиробництва	12,5	4	2		2	8,5	12,5	1	0,5		0,5	11,5
Всього годин	150	48	24		24	102	150	12	6		6	138

3. Програма навчальної дисципліни

Лекція – основна форма проведення навчальних занять у закладі вищої освіти. Її призначення – засвоєння теоретичного матеріалу. Лекція є складовою загального курсу лекцій, який охоплює основний теоретичний матеріал окремої або кількох тем навчальної дисципліни. Тематика курсу лекцій визначається робочою навчальною програмою.

Тема 1. Мета і завдання вивчення дисципліни, методи і прийоми досліджень

Теоретичною основою дисципліни «Організація виробництва» є економічна теорія, яка підводить науковий фундамент під господарську діяльність товаровиробників, розкриває механізм дії економічних законів.

Серед економічних законів найбільш суттєво на виробничу діяльність виробничих підприємств впливає закон вартості, який регулює виробництво та обмін товарів відповідно до їх суспільно необхідних витрат. Інакше кажучи, ціна продукції повинна відшкодовувати сукупні, втілені в її виробництво витрати минулої і живої праці. Якщо цього не відбувається, то підприємство у ринкових умовах існувати не може.

Закон зростання продуктивності суспільної праці вимагає заощадження, економії сукупної праці, але таким чином, щоб частка уречевленої праці неухильно зростала, а живої – зменшувалася швидшими темпами, що дає змогу знижувати її загальну кількість в одиниці продукції.

З останнім законом тісно пов'язана дія закону економії часу, який передбачає організацію робіт з мінімально можливими витратами часу на їх здійснення, а отже, дозволяє зменшувати витрати на одиницю продукції.

Метод – це спосіб пізнання предмета, що вивчається. Організація виробництва пізнається у поєднанні теорії і практики, що визначає головні напрями розвитку виробництва. Теорія висвітлює шлях практиці, практика ж підтверджує правоту чи безпідставність теоретичних положень, тобто є критерієм істини.

Методологічною основою такого пізнання є діалектичний метод, який розглядає розвиток усіх явищ в їх взаємодії та взаємозв'язку, у

переході кількісних змін в якісні, в єдності і боротьбі протилежностей.

Для глибшого пізнання процесів планування та організації виробництва у сільськогосподарських підприємствах, визначення кількісних характеристик їх показників і впливу різних факторів користуються різними методами економічних досліджень, зокрема: монографічним, статистичним, експериментальним, розрахунково-конструктивним (варіантним), економіко-математичним, балансовим.

Тема 2. Система ведення господарства

Ефективний розвиток підприємств можливий за умови раціонального використання виробничих ресурсів – землі, засобів виробництва, робочої сили. Цьому сприяють науково-обґрунтовані системи ведення господарства.

Система ведення господарства (система господарства) – це сукупність економічних, організаційних, технічних і технологічних принципів побудови і ведення виробництва для конкретних умов з метою задоволення потреб ринку у відповідних видах сільськогосподарської продукції. Виконання основної вимоги, що висувається до системи господарства – виробництво конкурентоспроможної продукції у необхідних обсягах – можливе при інтенсивному веденні виробництва, підвищенні рівня продуктивності праці і зниженні собівартості продукції.

Науково-обґрунтована система ведення господарства охоплює всі сторони аграрного виробництва: раціональне розміщення і спеціалізацію; оптимальне поєднання галузей; інтенсифікацію; найефективніші методи використання землі, праці, капіталу; впровадження прогресивних методів організації праці; удосконалення планування виробництва; обґрунтування методів матеріальної зацікавленості працівників у збільшенні обсягів виробництва продукції і зниженні її собівартості, зростанні конкурентоспроможності продукції, підвищенні ефективності усіх галузей господарства і збільшенні суми прибутку в розрахунку на одиницю земельної площі і витрат виробництва.

Тема 3. Спеціалізація і поєднання галузей на підприємстві

Одним з принципів раціональної організації виробництва на підприємствах є поглиблення спеціалізації та раціональне поєднання галузей.

Спеціалізація – це зосередження діяльності підприємства на виробництві певного виду продукції або обмеженого її асортименту. У

господарствах вона звичайно пов'язана з розширенням однієї або декількох галузей при відповідному скороченні інших. Цей процес відбувається до тих пір, поки подальше розширення одних галузей при відповідному зменшенні інших вже не буде приносити економічної вигоди.

Суть (економічний зміст) спеціалізації полягає у суспільному поділі праці, який відбувається постійно і знаходить відображення у різних формах. Спеціалізація, як особлива форма суспільного поділу праці, являє собою об'єктивну закономірність розвитку будь-якого виробництва і виступає важливим фактором збільшення продуктивності праці та ефективності виробництва в цілому. Спеціалізація суспільної праці за своєю економічною суттю є процесом нескінченим.

Історично поділ праці та його специфічна форма – спеціалізація виникають разом з виникненням товарної форми виробництва. У розвитку спеціалізації вітчизняних сільськогосподарських підприємств за часів новітньої історії можна виділити декілька періодів.

Галузь – це частка виробництва, яка відрізняється від інших видом продукції, що виробляється, предметами і знаряддями праці, технологією та організацією виробництва, фаховими якостями працівників.

Поняття «галузь підприємства» багатогранне і багато порядкове. Кожна крупна галузь може поділятися на більш дрібні підгалузі. Розвиток суспільного поділу праці призводить до перетворення в окрему галузь виробництва кожного виду продукції і навіть окремих технологічних стадій. Тому будь-яку галузь можна розглядати як самостійну, або як складову частину більш крупної.

Галузева структура сільськогосподарських підприємств складається з двох провідних галузей – рослинництво і тваринництво. з урахуванням сучасних уявлень про поділ і кооперацію праці їх можна розглядати як комплексні (складні) галузі, які мають у своєму складі підгалузі другого, третього і більш високих порядків.

Тема 4. Організація оплати праці і матеріального стимулювання

В умовах планової економіки винагорода за працю на сільськогосподарських підприємствах будувалася відповідно до вимог економічного закону розподілу за працею. У державних сільгосппідприємствах, як і в інших галузях народного господарства, вона виступала у

формі заробітної плати робітників і службовців, а на підприємствах з колективною формою власності – у формі оплати праці колгоспників.

У ринкових умовах оплата праці як соціально-економічна категорія є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. Як елемент ринку праці вона є ціною робочої сили, а також статтею витрат на виробництво, що включається до собівартості продукції, робіт і послуг в окремому аграрному формуванні.

Заробітна плата (оплата праці) – це винагорода, обчислена, як правило, у грошовому виразі, яку за трудовим договором власник або уповноважений ним орган виплачує працівникові за виконану ним роботу. Розмір заробітної плати залежить від складності та умов виконуваної роботи, професійно-ділових якостей працівника, результатів його праці та господарської діяльності підприємства.

З переходом на ринкові умови господарювання змінюється концепція щодо встановлення розмірів та вибору форм і систем оплати праці працівників аграрних формувань будь-яких форм власності і господарювання. Зміна концепції полягає в тому, що за ринкових умов господарювання максимальний розмір оплати праці не обмежується і він залежить від фінансових можливостей господарства, а обмежується лише нижчий її рівень, який законодавчо регулюється державою.

Основні принципи організації оплати праці у сільськогосподарських підприємствах реалізуються за допомогою таких її складових елементів, як система угод і договорів на різних рівнях економіки, а також через нормування праці, тарифну систему, види, форми і системи оплати праці в окремих господарствах та їх виробничих підрозділах. Кожний з перерахованих елементів має точно окреслене призначення, проте вони взаємодіють між собою, що забезпечує, за правильного їх застосування, дієву систему матеріальної зацікавленості у досягненні певних виробничих показників.

У структурному відношенні оплата праці у сільськогосподарських підприємствах складається з трьох видів: основна оплата праці, додаткова оплата праці, інші заохочувальні та компенсаційні виплати.

У сільськогосподарських підприємствах найчастіше застосовують дві основні форми оплати праці: відрядну і почасову.

Система оплати праці – це спосіб поєднання основної, додаткової оплати праці та інших заохочувальних виплат, що забезпечує най-

більш оптимальне співвідношення між кількістю та якістю вкладеної праці та її оплатою та спонукає працівників до високопродуктивної праці.

В основі побудови системи оплати праці повинні бути конкретні показники роботи, які піддаються точному обліку і повною мірою відображають працю даної групи працівників або окремого працівника. Система оплати праці повинна бути простою і зрозумілою кожному.

Тема 5. Організація ефективного використання засобів виробництва

Засоби виробництва – це сукупність засобів і предметів праці, які становлять матеріальну основу виробництва і використовуються людиною при створенні матеріальних благ.

Вони є основним елементом матеріально-технічної бази. Від рівня забезпеченості ними виробництва, їх структури та ефективності використання значною мірою залежать кінцеві результати діяльності суб'єктів господарювання у будь-якій сфері народного господарства.

За значенням у виробничому процесі засоби виробництва поділяються на основні та оборотні.

Основні засоби – це засоби виробництва, які беруть участь у виробничому процесі протягом кількох виробничих циклів (років), зношуються поступово і переносять свою вартість на вироблену продукцію частинами протягом усього терміну використання. При цьому вони повністю зберігають свою натуральну форму. До них належать: будівлі, споруди, передавальні пристрої, машини та устаткування, транспортні засоби, інструменти та інвентар, робоча та продуктивна худоба, багаторічні насадження, капітальні витрати на поліпшення земель.

Оборотні засоби – це засоби виробництва, які беруть участь у виробничому процесі тільки протягом одного виробничого циклу і повністю переносять свою вартість на виготовлену продукцію (виконану роботу, надану послугу). При цьому у процесі виробництва оборотні засоби повністю споживаються. До них відносять: корми, насіння, садивний матеріал, добрива, засоби захисту рослин, паливно-мастильні матеріали і т.ін.

Обсяг транспортних робіт у сільськогосподарських підприємствах залежить від спеціалізації, розмірів, місця розташування господарства та його окремих виробничих підрозділів. У сільському господарстві використовують в основному чотири види транспорту: авто-

мобільний, тракторний, гужовий, внутрішньофермський (транспортери різної конструкції, трубопроводи і т.ін.).

Для транспортування вантажів на великі відстані також може використовуватися річковий, залізничний і повітряний транспорт.

Ефективність транспортних засобів при перевезенні різних вантажів неоднакова. Важливе значення має раціональне сполучення різних видів транспортних засобів у господарстві, визначення (вибір) для виконання конкретних робіт такого виду, який за інших рівних умов забезпечує найкращі результати виробництва.

Транспортні роботи в аграрних формуваннях поділяють на позагосподарські, внутрішньогосподарські і транспортні роботи у межах первинних виробничих підрозділів.

Продуктивне використання машинно-тракторного парку у значній мірі залежить від правильної організації технічного обслуговування і ремонтів техніки. Вони передбачають здійснення комплексу заходів, що дозволяють уникнути передчасного зносу і поломки машин, забезпечують безперервну їх роботу протягом усього ремонтного терміну. Від своєчасного і якісного проведення технічного обслуговування багато в чому залежать продуктивність машин, рівень витрат на їх експлуатацію і ремонт.

Технічне обслуговування машинно-тракторного парку складається з обкатки нових машин, регулярного проведення технічних оглядів, систематичних оглядів і планово-попереджувальних ремонтів, правильного зберігання техніки. Основою системи технічного обслуговування є щозмінні (щоденні), сезонні і періодичні (планові) технічні огляди.

Тема 6. Організація галузей тваринництва

Тваринництво складається з декількох галузей, головними з яких є скотар сов, свинарство, вівчарство і птахівництво. Вони дають головну частину високо цінних продуктів харчування для населення, а також сировину для низки галузей переробної промисловості.

Під системою тваринництва розуміють таку, що відповідає рівню розвитку продуктивних сил країни сукупність взаємопов'язаних технологічних, технічних, та організаційно-економічних заходів, які забезпечують отримання найбільшої кількості високоякісної продукції тваринництва при найменших витратах праці і засобів на виробництво її одиниці.

Розробляються системи тваринництва за природно-економічними зонами країни як складові частини систем ведення господарства і рекомендують сільськогосподарським підприємствам для впровадження стосовно до місцевих умов. Рекомендовану систему уточнюють у господарстві, за необхідності проектують декілька її варіантів та проводять відповідну комплексну оцінку.

Підвищення ефективності розвитку тваринництва у сучасних ринкових умовах розвитку вітчизняного народного господарства можливе лише за умов інтенсифікації усіх складових функціонування галузі. При цьому вирішальним фактором забезпечення інтенсивного розвитку виступає впровадження досягнень науково-технічного прогресу, всю багатогранність яких можна згрупувати за трьома основними напрямками:

- кормовиробництво і годівля;
- селекційно-племінна робота і відтворення стада;
- спеціалізація і концентрація виробництва з метою переведення усіх галузей тваринництва на промислові технології виробництва продукції.

У галузях тваринництва, так само як і у рослинництві, процес економічного відтворення тісно пов'язаний з процесом природного відтворення. Але цей природний процес можна у значній мірі регулювати, змінюючи умови годівлі, утримання тварин і птиці, покращуючи породні характеристики. Правильна організація відтворення стада, як складовий елемент системи тваринництва, забезпечує ефективне використання маточного поголів'я, збільшення виходу приплоду та його збереженість, розширене відтворення у заданих темпах і структурних пропорціях.

Відтворення стада – це регулярна заміна поголів'я, що вибуло зі стада, більш продуктивним такого ж призначення. У результаті відбувається як кількісні, так і якісні зміни у стаді (покращується породний склад, підвищується його продуктивність).

Тема 7. Організація молочного скотарства

Скотарство належить до провідних найбільш поширених в Україні галузей тваринництва. Основними видами продукції скотарства є молоко і м'ясо великої рогатої худоби. У залежності від природних та економічних умов зони розташування сільськогосподарського підприємства розрізняють наступні виробничі напрями скотарства: молочне; комбіноване (м'ясо-молочне, молочно-м'ясне); м'ясне.

Кожний з наведених напрямів характеризується властивим йому породним складом, структурою стада, особливостями відтворення, годівлі та утримання.

В Україні у молочному скотарстві застосовується декілька варіантів (типів) технологій в умовах прив'язного і безприв'язного утримання корів. Вони відрізняються один від одного за наступними ознаками: місцем відпочинку тварин – у стійлах, на глибокій підстилці, у боксах; способом годівлі – у приміщеннях, на вигульно-кормових майданчиках, у відокремлених їдальнях; способом видалення гною – скребковим транспортером, самоскиданням, мобільними засобами, скреперними установками; способом доїння – у стійлах у переносні відра, фляги, молокопровід або у доїльних залах з використанням установок типу «Ялинка», «Тандем», «Паралель», «Карусель».

Вибір системи утримання великої рогатої худоби залежить від природних та економічних умов сільськогосподарського підприємства, якісних показників тварин, типів годівлі, наявних приміщень, технологічного обладнання, фахової підготовки персоналу тощо.

У сучасних умовах у молочному скотарстві України в основному все ще застосовують прив'язну систему утримання худоби. Прогресивну, економічно ефективну безприв'язну систему утримання застосовують сільськогосподарські підприємства, які, як правило, впроваджують сучасні прогресивні технології виробництва продукції. Недостатній рівень розвитку безприв'язної системи утримання великої рогатої худоби обумовлений організаційними труднощами і неможливістю забезпечити тваринам комфортні умови життя та реалізацію їх генетичного потенціалу продуктивності.

Потоково-цехова технологія виробництва молока – це певний порядок внутрішньофермської цехової спеціалізації виробничого процесу за технологічними циклами (утримання, годівля, виконання профілактичних та лікувальних ветеринарних заходів тощо) у відповідності з особливостями фізіологічного стану тварин у різні періоди лактації і відтворення.

Тема 8. Організація свинарства

Україна традиційно належала до країн з високо розвиненим свинарством. Пріоритет розведенню свиней віддається через їх важливі біологічно-господарські особливості, серед яких найбільш важливими є: короткий період супоросності, багатоплідність, скоростиглість,

низькі витрати кормів на одиницю продукції, всеїдність, високий забійний вихід, придатність продуктів забою для виготовлення різноманітних кулінарних виробів повсякденного споживання та тривалого зберігання.

У сучасних умовах господарювання у досягненні необхідних обсягів виробництва свинини повинні приймати участь всі категорії господарств незалежно від їх розмірів і форм господарювання. Але темпи нарощування продукції галузі, як свідчить передовий вітчизняний та іноземний досвід, повинні зосереджуватися у великих сільськогосподарських підприємствах потужністю 5-10 і більше тис. ц свинини у живій масі за рік.

Успішне ведення свинарства багато у чому обумовлюється правильною організацією відтворення стада свиней. Вона передбачає здійснення комплексу таких організаційно-зоотехнічних заходів: науково обґрунтована годівля, догляд і утримання кнурів-плідників і свиноматок; запліднення або парування свиноматок; планування і проведення опоросів; вирощування поросят.

Відгодівля – заключний етап технології виробництва м'яса свиней. Від її правильної організації залежить рівень виробництва і якість продукції, а також економічна ефективність розвитку галузі. Мета відгодівлі свиней – отримання максимального приросту живої маси за найменших витрат кормів і праці на одиницю продукції.

В Україні та за кордоном застосовують м'ясну, беконну та відгодівлю свиней до жирних кондицій.

Інтенсифікація свинарства в умовах прогресивної технології потребує виконання низки умов: концентрація виробництва у спеціалізованих підприємствах; створення міцної кормової бази; інтенсивне використання тварин; цілеспрямована племінна робота з метою створення високопродуктивних чистопородних ліній свиней; впровадження поточних технологічних процесів; впровадження нових будівельних рішень і механізмів; професійна підготовка кадрів; підвищення культури ведення галузі у цілому.

Тема 9. Організація птахівництва

Птахівництво являє собою галузь сільського господарства, яка займається розведенням різних видів сільськогосподарської птиці (курей, качок, гусей, індиків, перепелів, страусів та ін.) з метою виробництві дієтичних і високо калорійних продуктів харчування – яєць і м'яса птиці.

Птахівництво більшості країн світу перебуває у стадії потужного піднесення з-за багатьох причин. Основною з них є здатність птиці до найвищої конверсії корму за її доброї адаптації до промислових умов утримання, а також завдяки високим дієтичним властивостям продуктів птахівництва: високий вміст білка за низької калорійності і низькому рівні холестерину.

У залежності від питомої ваги продукції та цілей відтворення поголів'я птахівничі сільськогосподарські підприємства і ферми можуть мати чотири напрямки спеціалізації: яєчні; м'ясні; комбіновані (яєчно-м'ясні або м'ясо-яєчні); племінні.

Поглиблення спеціалізації у галузі призвело до відокремлення двох груп виробничих типів птахівничих підприємств: племінних і товарних. В Україні племінні підприємства у залежності від виробничих задач поділяються на: селекційно-генетичний центр з філіями; племінні заводи; племінні репродуктори; племінні ферми-репродуктори спеціалізованих сільськогосподарських підприємств.

Спеціалізовані товарні підприємства з виробництва продукції птахівництва включають: птахофабрики – вузькоспеціалізовані підприємства промислового типу, які використовують покупні комбікорми, застосовують потокову технологію, комплексну механізацію і автоматизацію виробничих процесів, здійснюють рівномірне виробництво і постачання протягом року у торговельну мережу дієтичних яєць або м'яса птиці; спеціалізовані птахівничі господарства – сільськогосподарські підприємства з поглибленою спеціалізацією, в яких розвиток птахівництва раціонально поєднується з іншими галузями сільськогосподарства, які не конкурують з ним. Так, розведення курей ефективно поєднується з виробництвом зерна і молочним скотарством, розведення качок – зі ставковим рибництвом, а вирощування індиків – з рільництвом. Промислове птахівництво є несумісним зі свинарством, бо основу годівлі свиней і птиці складають концентровані корми. Використовуючи у значній мірі корми власного виробництва і маючи високу технічну оснащеність ці господарства забезпечують отримання харчових яєць і м'яса птиці інтенсивними методами; птахівничі ферми у сільськогосподарських підприємствах інших виробничих напрямів, які отримують харчові яйця і м'ясо птиці використовуючи корми власного виробництва.

Тема 10. Організація галузей рослинництва

Рослинництво є комплексною галуззю сільського господарства, від ефективності розвитку якої у визначальній мірі залежить розвиток інших галузей, особливо тваринництва, оскільки кормова база останнього створюється переважно у цій галузі. Рослинництво складається з таких галузей як рільництво, кормовиробництво, овочівництво відкритого і захищеного ґрунту, садівництво, виноградарство, луківництво, лісове господарство. Кожна з цих галузей представлена однією культурою або групою культур, які різняться між собою технологією та організацією виробництва. Технологічний процес по кожній культурі являє собою сукупність різних прийомів та операцій, які виконуються протягом всього вегетаційного періоду у певній послідовності з залученням специфічних засобів виробництва і різних видів механізованої і ручної праці.

Основним завданням галузей рослинництва є забезпечення населення країни продуктами харчування, а переробної промисловості – сировиною. Це досягається завдяки раціональному використанню виробничого потенціалу шляхом впровадження сучасних технологій, наукових форм організації виробництва і праці відповідно до конкретних ґрунтово-кліматичних та економічних умов господарської діяльності.

У сучасних умовах основними шляхами збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва є: спеціалізація і концентрація виробництва; впровадження науково обґрунтованої системи ведення господарства; створення міцної матеріально-технічної бази відповідно до планових обсягів і структури виробництва продукції; впровадження науково-обґрунтованих систем землеробства; меліорація земель; селекція і насінництво; впровадження сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур; впровадження заходів із зменшення втрат урожаю при збиранні, доробці, переробці і зберіганні; розвиток форм поділу і кооперування праці; впровадження комп'ютеризованих систем планування, обліку, звітності та оперативного управління виробництвом.

Тема 11. Організація виробничих процесів у рільництві

Рільництво – одна з основних комплексних галузей рослинництва, яка займається вирощуванням великої кількості сільськогосподарських культур. Тут зосереджене товарне виробництво зерна, цукрового буряку (фабричного), соняшнику, картоплі тощо. Рільництво та

кож постачає значну частку кормів для тваринництва (особливо концентрованих).

Стосовно окремого сільськогосподарського підприємства задачі рільництва обумовлюються його спеціалізацією, наявністю трудових і матеріально-технічних ресурсів, типу і якості ґрунтів та інших умов. З урахуванням спеціалізації господарства основним завданням рільництва може бути виробництво певної товарної продукції (зерна, цукрового буряку, льону, картоплі та ін.) або кормів для їх наступного використання у тваринництві.

Рільництво, як галузь, входить у систему господарства майже кожного сільськогосподарського підприємства. Виключення складають тільки вузькоспеціалізовані господарства (промислові птахофабрики, свинарські комплекси, що працюють на купованих кормах та ін.). Залежно від природних умов виробничий напрямок рільництва у сільськогосподарських підприємствах різний. Різні також пропорції його сполучення з тваринництвом, овочівництвом і садівництвом.

Розміщення посівів зернових культур, картоплі, льону-довгунцю здійснюють у сільськогосподарських підприємствах тих областей і зон, де для них створені найбільш сприятливі умови для отримання високих урожаїв з малими витратами праці і матеріально-грошових засобів.

Організація будь-якого трудового процесу у рослинництві передбачає дотримання певних технологічних та організаційно-економічних вимог. Технологічні вимоги ґрунтуються на дотриманні певних кількісних та якісних показників при виконанні робіт: глибина обробітку ґрунту і загортання насіння, ширина стикових міжрядь, висота зрізування трав і хлібних злаків, повнота знищення бур'янів, терміни виконання робіт тощо. Особливо важливе значення має робоча швидкість руху агрегатів.

Організаційно-економічні вимоги ґрунтуються на необхідності більш продуктивного використання техніки і живої праці при мінімальних витратах виробництва, тобто повинен бути встановлений оптимальний тісний взаємозв'язок між засобами виробництва, що використовуються, і робочою силою. Виконання кожної операції має здійснюватися у суворо відведений час у єдиному виробничому темпі, визначеному на певній роботі основною машиною, який дає змогу раціонально використовувати усі інші допоміжні засоби.

Тема 12. Організація кормовиробництва

Сучасне кормовиробництво базується на поєднанні польового та лукопасовищного кормовиробництва з комбікормовою, хімічною, олійно-жировою, м'ясною, молочною, мікробіологічною, медичною й іншими галузями народного господарства.

Під кормовою базою сільськогосподарського підприємства розуміють розміри і склад джерел отримання кормів, їх обсяг, асортимент і якість, організацію їх виробництва, заготівлі і використання. Головна мета організації кормовиробництва – планомірне збільшення виробництва дешевої продукції тваринництва, а головний критерій оцінки рівня його розвитку – ступінь задоволення потреб тваринництва у повноцінних кормах.

У сільськогосподарському підприємстві система кормозабезпечення повинна забезпечувати раціональне співвідношення між різними джерелами надходження кормів, як позагосподарськими (постачання кормів у межах міжгосподарської кооперації, купівля, обмін тощо), так і внутрішньогосподарськими (польове та лукопасовищне кормовиробництво). Система кормовикористання передбачає найбільш ефективні способи споживання вихідної кормової сировини (пряме використання, доробка, переробка, приготування), а також оптимальний міжгалузевий і внутрішньогалузевий перерозподіл готових кормів.

Під кормовою базою сільськогосподарського підприємства розуміють склад, кількість та якість кормових ресурсів, систему їх виробництва, заготівлі, зберігання і використання. Тобто у дане поняття включають три основні взаємопов'язані системи: кормовиробництво, кормоприготування і використання кормів.

Поняття кормової бази включає в себе зоотехнічну, агрономічну і організаційно-економічну складові. Зоотехнічну складову кормової бази характеризують склад і якість кормів. Агрономічна її складова включає питання агротехніки вирощування зернофуражних і кормових культур, розміщення їх у сівозмінах, заходи з підвищення їх урожайності, а також питання підвищення продуктивності природних кормових угідь (сіножатей і пасовищ). Організаційно-економічна складова кормової бази включає розрахунки потреби у кормах і посівних площ фуражних і кормових культур; розробку заходів щодо інтенсифікації кормовиробництва і здешевлення виробництва кормів; вибір найбільш вигідних кормів та встановлення ефективних типів і

норм годівлі тварин; організацію зберігання, приготування і згодовування кормових ресурсів. Науково-обґрунтоване планування кормовою базою обумовлюється вимогами наукового планування усім аграрним виробництвом і зокрема тваринництвом. Воно означає постійне удосконалення системи планування виробництвом і підвищенням ефективності використання кормів на основі досягнень науково-технічного прогресу у галузі з урахуванням зоотехнічних, агрономічних та організаційно-економічних вимог.

Практичне заняття – форма навчального заняття, під час якого здійснюється детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формуються вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання відповідно сформульованих завдань.

Перелік тем практичних занять визначається робочою навчальною програмою дисципліни (табл. 3). Проведення практичного заняття ґрунтується на попередньо підготовленому методичному матеріалі для виявлення ступеня оволодіння здобувачами теоретичних положень, наборі завдань різної складності для розв’язання їх на занятті.

Практичне заняття передбачає проведення попереднього контролю знань, умінь і навичок здобувачів, постановку загальної проблеми викладачем та її спільне обговорення, розв’язування контрольних завдань, їх перевірку, оцінювання.

3. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
1.	Розрахунок обсягів виробництва товарної продукції сільськогосподарського підприємства	2	0,5
2.	Методика складання технологічних карт вирощування і збирання сільськогосподарських культур	2	0,5
3.	Розрахунок чисельності працівників і фонду оплати праці у тваринництві	2	0,5
4.	Розрахунок чисельності працівників і фонду оплати праці у рослинництві	2	0,5
5.	Розрахунок чисельності працівників і фонду оплати праці допоміжних та обслуговуючих підрозділів	2	0,5
6.	Розрахунок чисельності фонду оплати праці керівників і спеціалістів	2	0,5
7.	Розрахунок потреби в окремих видах сільськогосподарської техніки	2	0,5
8.	Розрахунок амортизаційних відрахувань на повне відновлення і витрат на ремонти основних засобів	2	0,5
9.	Калькулювання собівартості продукції рослинництва	2	0,5
10.	Розрахунок витрат на корми у плановому році по групах кормів	2	0,5
11.	Розрахунок середньої вартості кормів у плановому році	2	0,5
12.	Калькулювання собівартості продукції тваринництва	2	0,5
	Разом	24	6

Оцінки, отримані здобувачем на окремих практичних заняттях, враховуються при виставленні підсумкової оцінки з навчальної дисципліни.

Необхідною складовою успішного засвоєння матеріалу навчальної дисципліни «Організація виробництва» є **самостійна робота** здобувачів з науковою і спеціальною літературою, нормативно-правовими актами, статистичними матеріалами різних рівнів управління.

Основні види самостійної роботи, що пропонуються здобувачам:

1. Вивчення лекційного матеріалу.
2. Робота з опрацювання рекомендованої літератури.
3. Вивчення основних термінів та понять за темами дисципліни.
4. Підготовка до практичних занять, дискусій, роботи у малих групах.

Контрольна перевірка кожним здобувачем особистих знань здійснюється за питаннями для самоконтролю.

При заочній формі навчання технологія ведення самостійної роботи здобувачів аналогічна денній (табл. 4).

4. Теми для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми заняття	Кількість годин	
		д/ф	з/ф
1.	Організаційні основи діяльності сільськогосподарських підприємств	6	8
2.	Обґрунтування раціональної системи ведення господарства сільськогосподарського підприємства	6	8
3.	Система рослинництва	6	8
4.	Система тваринництва	6	8
5.	Система підсобних промислових виробництв	6	8
6.	Форми спеціалізації в сільському господарстві	6	8
7.	Виробничі типи сільськогосподарських підприємств	6	8
8.	Методи визначення оптимальних (раціональних) розмірів сільськогосподарських підприємств та їх виробничих підрозділів	6	8
9.	Основні принципи організації оплати праці	6	8
10.	Тарифна система оплати праці	6	8
11.	Загальні тенденції розвитку тваринництва в сучасних умовах господарювання	6	8
12.	Потоково-цехова технологія виробництва молока	6	8
13.	Організація праці на молочних фермах і комплексах	6	8
14.	Системи і способи утримання свиней в умовах промислової технології	6	8
15.	Завдання та шляхи розвитку галузей рослинництва	6	8
16.	Основні технологічні та організаційно-економічні вимоги і принципи організації виробничих процесів у рільництві	6	10
17.	Інтенсифікація кормовиробництва	6	8
	Разом	102	138

4. Форми навчання

Під час вивчення дисципліни «Організація виробництва» можуть використовуватися такі **форми навчання**:

1. Група методів за джерелом інформації і сприйняття навчальної інформації – **словесні** (лекція, бесіда, розповідь), **наочні** (ілюстрація, демонстрація), **практичні** (виконання конкретних прикладних розрахунків).

2. Група методів за логікою передачі і сприйняття навчального матеріалу: **індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні**.

3. Група методів за ступенем самостійного мислення при засвоєнні знань – **репродуктивні, продуктивні**, а саме: **дослідницькі, пошукові, частково-пошукові**.

4. Група методів за ступенем управління навчальним процесом: навчання під керівництвом викладача, самостійна робота з підручниками і науковою літературою, текстами лекцій, практичних і семінарських занять; робота з комп'ютером; виконання письмових завдань; прикладні дослідження.

Лекція – логічно вивершений, науково обґрунтований і систематизований виклад певного наукового або науково-методичного питання, ілюстрований, за необхідності, засобами наочності та демонстрацією дослідів. Лекція є однією з основних організаційних форм навчальних занять і, водночас, методів навчання.

Лекція із застосуванням ігрових методів – застосовуються методи мозкової атаки, методи конкретних ситуацій та інші, коли здобувачі самі формулюють проблему, і самі намагаються її вирішити.

Семінари – форма навчального заняття, при якій викладач організує дискусію навколо попередньо визначених тем, до яких здобувачі готують тези виступів на підставі індивідуально виконаних завдань. Семінарські заняття можуть проводитися у формі бесіди, рецензування та обговорення рефератів і доповідей, дискусій тощо.

Практичні заняття – форма навчального заняття, на якому викладач організує детальний розгляд здобувачами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння та навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання сформульованих завдань.

Індивідуальне заняття – форма навчального заняття, що проводиться з окремими здобувачами з метою підвищення рівня їх підготовки та розкриття індивідуальних творчих здібностей.

Рольові ігри – форма активізації здобувачів, за якої вони задіяні в процесі інсценізації певної виробничої ситуації у ролі безпосередніх учасників подій.

Консультація – форма навчального заняття, при якій здобувач отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування (проводяться протягом семестру – поточні та екзаменаційні консультації).

5. Індивідуальне завдання

Виконання **індивідуального завдання (ІЗ)** може здійснюватися у формі індивідуальних занять, консультацій, перевірки виконання індивідуальних завдань, перевірки та захисту завдань, що винесені на поточний контроль тощо.

Індивідуально-консультативна робота за теоретичною частиною навчальної дисципліни «Організація виробництва» проводиться у вигляді:

- індивідуальних консультацій (запитання – відповідь стосовно проблемних питань теоретичного матеріалу дисципліни);
- групових консультацій (розгляд типових прикладів, практики впровадження та використання нових методик у виробничу практику).

Індивідуально-консультативна робота за практичною частиною навчальної дисципліни проводиться у вигляді:

- індивідуальних консультацій (розгляд практичних завдань стосовно яких виникли запитання);
- групових консультацій (розгляд практичних ситуацій, рольових ігор, які потребують колективного обговорення).

Індивідуально-консультативна робота для комплексної оцінки засвоєння програмного матеріалу може проводитися у вигляді:

- ✓ індивідуального захисту індивідуальних завдань;
- ✓ підготовки рефератів для виступу на науковому семінарі;
- ✓ підготовка рефератів для виступу на науковій конференції.

6. Питання для підсумкового контролю знань, що охоплюють зміст робочої програми дисципліни

1. Предмет та об'єкт навчальної дисципліни «Організація виробництва».
2. Основні завдання вивчення навчальної дисципліни.
3. Зв'язок дисципліни з іншими фундаментальними, природничими, економічними, технічним і технологічними науками.
4. Основні економічні закони, що використовуються при вивченні дисципліни.
5. Методи досліджень та особливості їх застосування.
6. Система внутрішньогосподарського планування.
7. Система ведення господарства (система господарства).
8. Вимоги, що ставляться до системи ведення господарства.
9. Класифікація систем ведення господарств.
10. Фактори, що впливають на формування і розвиток систем ведення господарства.
11. Складові системи ведення господарства.
12. Напрями побудови раціональної системи ведення господарства.
13. Організаційна та виробнича структура сільськогосподарського підприємства.
14. Типи організаційних структур сільськогосподарських підприємств.
15. Методологічна схема і послідовність обґрунтування системи ведення господарства.
16. Складові елементи системи ведення рослинництва.
17. Види систем землеробства.
18. Структурні елементи системи землеробства.
19. Економічна оцінка систем землеробства.
20. Складові елементи системи тваринництва.
21. Види систем тваринництва за способами виробництва і використання кормів та способами утримання тварин.
22. Екстенсивні та інтенсивні системи тваринництва.
23. Економічна оцінка систем тваринництва.
24. Економічна суть спеціалізації.
25. Види суспільного поділу праці.
26. Фактори спеціалізації і принципи сполучення галузей.
27. Форми спеціалізації у сільському господарстві.

28. Показники, що характеризують рівень спеціалізації.
29. Групи сільськогосподарських підприємств за рівнем спеціалізації.
30. Економічний зміст коефіцієнта спеціалізації.
31. Визначення галузі сільськогосподарського підприємства.
32. Класифікація і склад галузей.
33. Економічний зміст головних, додаткових і підсобних галузей.
34. Склад та особливості обігу засобів виробництва у сільськогосподарському підприємстві.
35. Класифікація основних засобів сільськогосподарських підприємств.
36. Структура основних засобів.
37. Матеріальне (фізичне) і моральне зношення основних засобів.
38. Амортизація та методи її нарахування.
39. Первісна і ліквідаційна вартість основних засобів.
40. Просте і розширене відтворення основних засобів та джерела їх фінансування.
41. Показники оснащеності сільськогосподарських підприємств основними засобами.
42. Показники ефективності використання основних засобів.
43. Особливості оплати праці за різних суспільно-економічних формацій.
44. Функції оплати праці.
45. Номінальна і реальна оплата праці.
46. Основні принципи оплати праці у сільськогосподарських підприємствах.
47. Нормативно-правове регулювання оплати праці в Україні.
48. Суб'єкти оплати праці в Україні.
49. Види оплати праці.
50. Особливості застосування різних форм оплати праці у сільськогосподарських підприємствах.
51. Відрядні системи оплати праці у сільськогосподарських підприємствах.
52. Почасові системи оплати праці.
53. Тарифна система оплати праці.
54. Групи сільськогосподарських підприємств за регіонами розташування та наявністю нормоутворюючих факторів.
55. Тарифікація сільськогосподарських робіт.

56. Кризові явища у розвитку тваринництва зо доби державної незалежності.
57. Основні напрямки відродження тваринництва в Україні.
58. Напрямки впровадження досягнень науково-технічного прогресу в умовах інтенсифікації тваринництва.
59. Сучасні передові тенденції у розвитку кормовиробництва і годівлі.
60. Напрямки розвитку селекційно-племінної роботи у різних галузях тваринництва.
61. Значення поглиблення спеціалізації і підвищення рівня концентрації в інтенсифікації тваринництва.
62. Значення правильної організації відтворення стада.
63. Природні умови відтворення стада.
64. Організаційно-економічні умови відтворення стада.
65. Структура стада та фактори, що впливають на її формування.
66. Обороти стада та методологічна основа їх складання.
67. Особливості складання оборотів стада у різних галузях тваринництва.
68. Виробничі напрями скотарства в Україні.
69. Відмінні ознаки різних варіантів технологій ведення скотарства.
70. Складові інтенсивних технологій виробництва молока.
71. Прив'язна система утримання великої рогатої худоби.
72. Варіанти безприв'язної системи утримання молочного стада.
73. Переваги і недоліки різних систем утримання молочного стада.
74. Основні складові потоково-цехової технології виробництва молока.
75. Особливості забудови молочних ферм і комплексів.
76. Організація молочного стада.
77. Особливості організації доїння за різних технологій утримання корів.
78. Типи годівля великої рогатої худоби у різних природно-кліматичних зонах України.
79. Режим годівлі молочного стада.
80. Організація місць годівлі за різних технологій утримання корів.
81. Організація праці на молочних фермах і комплексах.

82. Місце свинарства у забезпеченні населення м'ясною продукцією.
83. Біологічно-господарські особливості свиней у порівнянні з іншими видами тварин.
84. Організаційні форми свинарських підприємств.
85. Організація відтворення стада свиней.
86. Види відгодівлі свиней.
87. Технологічні періоди за м'ясної відгодівлі свиней.
88. Особливості складання раціонів годівлі свиней за беконної відгодівлі.
89. Організація відгодівлі свиней до жирних кондицій.
90. Шляхи переведення свинарства на промислову основу.
91. Умови інтенсифікації свинарства при впровадженні прогресивних технологій.
92. Відтворення стада свиней за традиційної та інтенсивної систем.
93. Особливості ремонту основного стада в умовах інтенсивної технології.
94. Системи парування і отримання приплоду свиней.
95. Виробнича кооперація у свинарстві.
96. Системи утримання свиней.
97. Способи утримання свиней.
98. Технічні засоби, що використовуються за різних способів утримання свиней.
99. Типи годівлі свиней у різних природно-кліматичних зонах.
100. Організація праці на свинарських фермах і комплексах.
101. Інноваційні технології у свинарстві та особливості їх впровадження.
102. Місце птахівництва у забезпеченні населення високоякісною тваринницькою продукцією.
103. Біологічно-господарські особливості птиці у порівнянні з іншими видами сільськогосподарських тварин.
104. Особливості галузевої спеціалізації птахівничих господарств.
105. Спеціалізовані товарні сільськогосподарські підприємства з виробництва продукції птахівництва.
106. Організація відтворення стада у птахівництві.
107. Системи утримання птиці.

108. Способи утримання птиці за різних систем.
109. Переваги і недоліки підлогового і кліткового утримання птиці.
110. Сучасні варіанти екотехнологій утримання птиці.
111. Особливості сучасних модифікацій обладнання для утримання, годівлі і напування птиці.
112. Організація та технічне забезпечення видалення і переробки пташиного посліду.
113. Організація праці на птахофермах.
114. Значення рослинництва в економіці сільськогосподарських підприємств.
115. Шляхи збільшення виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва.
116. Умови впровадження сучасних інтенсивних технологій вирощування і збирання сільськогосподарських культур.
117. Методологія оцінки економічної ефективності технологій у рослинництві.
118. Структура посівних площ сільськогосподарських культур.
119. Фактори, що впливають на планування структури посівних площ у сільськогосподарських підприємствах.
120. Вимоги, що повинна забезпечувати раціональна структура посівних площ.
121. Система сівозмін у сільськогосподарському підприємстві.
122. Вимоги, що враховуються при плануванні системи сівозмін.
123. Порядок планування системи сівозмін.
124. Типи сівозмін у сільськогосподарських підприємствах.
125. Умови, що визначають вибір типів і видів сівозмін.
126. Особливості планування різних типів сівозмін.
127. Особливості планування поза сівозмінних ділянок.
128. Методологія організаційно-економічної оцінки структури посівних площ, сільськогосподарських культур та окремих агротехнічних заходів.
129. Показники, що застосовуються для порівняльної економічної оцінки сівозмін.
130. Методологія визначення річного економічного ефекту від запланованих або таких, що здійснені, агротехнічних заходів.
131. Задачі рільництва в економіці сільськогосподарських підприємств.

132. Природні та організаційно-економічні умови, що визначають розвиток рільництва у різних агрокліматичних зонах України.
133. Основні технологічні та організаційно-економічні вимоги, що ставляться до організації виробничих процесів у рільництві.
134. Вимоги, що враховуються при комплектуванні машинно-тракторних агрегатів.
135. Принципи організації виробничих процесів у рільництві.
136. Способи руху машинно-тракторних агрегатів у полі та особливості їх застосування при виконанні окремих робіт.
137. Критерії класифікації добрив.
138. Організація основних технологічних процесів з підготовки і внесення добрив.
139. Технології внесення органічних добрив у залежності від технічних можливостей сільськогосподарського підприємства.
140. Способи внесення мінеральних добрив.
141. Технічні засоби, що використовуються за різних способів внесення мінеральних добрив.
142. Види основного обробітку ґрунту.
143. Особливості організації виробничих процесів за полиневого та безполицевого обробітку ґрунту.
144. Конструкційні особливості машин, що застосовуються за різних способів безполицевого обробітку ґрунту.
145. Організація основних виробничих процесів при луценні і дискуванні.
146. Організація основних виробничих процесів при суцільній культивуванні.
147. Організація основних виробничих процесів при боронуванні ґрунту і посівів сільськогосподарських культур.
148. Організація основних виробничих процесів при коткуванні.
149. Організація основних виробничих процесів при снігозатриманні.
150. Значення кормів у формуванні собівартості продукції тваринництва.
151. Кормова база сільськогосподарських підприємств та джерела її формування.
152. Зоотехнічна, агрономічна та організаційно-економічна складові кормової бази.

153. Основні принципи планування та організації виробництва кормів у сільськогосподарських підприємствах.
154. Групи кормів та джерела їх формування.
155. Показники, що характеризують стан кормової бази сільськогосподарського підприємства.
156. Зоотехнічна та економічна оцінка кормових культур.
157. Умови формування типу годівлі сільськогосподарських тварин і птиці.
158. Вихідна база для планування типу і норм годівлі.
159. Система кормовиробництва.
160. Методи планування загальної потреби у кормах у сільськогосподарському підприємстві.
161. Планування потреби у кормах на господарський рік (від урожаю планового до урожаю майбутнього року).
162. Розміри страхових запасів при плануванні потреби у кормах на господарський рік.
163. Планування потреби у кормах на календарних рік.
164. Розподіл потреби у кормах на календарний рік за періодами.
165. Методологія планування посівних площ кормових культур.
166. Особливості використання побічної продукції рослинництва при плануванні кормової бази.
167. Планування покриття потреби у зелених кормах у період літнього утримання (зелений конвеєр).
168. Причини погіршення якісних показників кормів у технологічному ланцюгу «виробництво – зберігання – приготування – згодовування».
169. Організація виробництва, зберігання і згодовування сіна, сінажу і силосу.
170. Технічне забезпечення різних схем виробництва, зберігання і згодовування сіна, сінажу і силосу.
171. Сучасні інноваційні технології виробництва, зберігання і згодовування різних видів кормів.
172. Особливості екстенсивного та інтенсивного напрямків розвитку кормовиробництва.
173. Складові інтенсивного розвитку кормовиробництва.

7. Методи контролю

Під час вибору критеріїв оцінки засвоєння здобувачем програми навчальної дисципліни враховується виконання програми і засвоєння матеріалу в частині лекційних і практичних занять, а також виконання передбаченої програмою самостійної роботи.

Усі види контролю (усне опитування, поточна перевірка індивідуальних завдань) тісно пов'язані та організуються так, щоб стимулювати ефективну самостійну роботу здобувачів і забезпечити об'єктивне оцінювання рівня їх знань.

Після закінчення вивчення курсу підсумковий контроль з дисципліни проводиться у формі екзамену і здобувач може набрати протягом семестру в точках контролю до 60 балів включно (табл. 5, 6).

5. Розподіл балів, які отримують здобувачі

Поточний контроль та самостійна робота	Всього балів
Тема 1. Мета і завдання вивчення дисципліни, методи і прийоми досліджень	5
Тема 2. Система ведення господарства	5
Тема 3. Спеціалізація і поєднання галузей на підприємстві	5
Тема 4. Організація оплати праці і матеріального стимулювання	5
Тема 5. Організація ефективного використання засобів виробництва	5
Тема 6. Організація галузей тваринництва	5
Тема 7. Організація молочного скотарства	5
Тема 8. Організація свинарства	5
Тема 9. Організація птахівництва	5
Тема 10. Організація галузей рослинництва	5
Тема 11. Організація виробничих процесів у рільництві	5
Тема 12. Організація кормовиробництва	5
За підсумками розділів	60
Екзамен	40
Загальна рейтингова оцінка	0-100

6. Шкала (національна та ECTS) оцінювання рівня знань і навичок

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	незараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	незараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Критерії оцінювання:

«Відмінно» (90-100 балів) – здобувач виявляє всебічні системні і глибокі знання програмного матеріалу, вільно оперує матеріалом, чітко володіє понятійним апаратом, уміє аналізувати і робити висновки;

«Дуже добре» (82-89 бали) – здобувач виявляє широкий професійний кругозір, уміння логічно мислити, виявляє достатньо системне і глибоке знання програмного матеріалу, чітко володіє понятійним апаратом, проте у відповідях допускаються окремі неточності, які не змінюють суті питання;

«Добре» (74-81 бали) – здобувач виявляє достатньо глибоке знання програмного матеріалу, володіє понятійним апаратом, вміє аргументувати свої відповіді, проте у відповідях допускаються неточності, які впливають на чіткість;

«Задовільно» (64-73 бали) – здобувач виявляє не достатньо глибоке знання програмного матеріалу, в основному володіє основним понятійним апаратом, але допускає принципові помилки;

«Достатньо» (60-63 бали) – здобувач виявляє слабкі знання, у відповідях не точно формулює причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, оперування фактами відбувається на рівні запам'ятовування, допускаються значні помилки;

«Незадовільно» (35-59 бали) – здобувач виявляє значні прогалини в знаннях основного програмного матеріалу, у володінні окремими поняттями, не знає більшої частини фактичного матеріалу, не вміє встановлювати причинно-наслідкові зв'язки між явищами і процесами, завчивши матеріал без його усвідомлення;

«Не зараховано» (0-34 бали) – здобувач не розуміє суті питань, виявляє прогалини в знаннях основного навчального матеріалу, допускає принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань, що свідчить про необхідність обов'язкового повторного вивчення дисципліни.

8. Навчально-методичні засоби вивчення дисципліни

1. Силабус навчальної дисципліни.
2. Робоча програма навчальної дисципліни.
3. Конспект лекцій з навчальної дисципліни.
4. Методичні вказівки до практичних занять.
5. Методичні вказівки для самостійної роботи.
6. Робочий зошит для практичних занять і самостійної роботи.
7. Методичні рекомендації до виконання та захисту кваліфікаційної роботи здобувачами першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 073 «Менеджмент».

9. Список рекомендованої літератури

Основна

1. Азізов С.П., Канінський П.К. Організація аграрного виробництва і бізнесу : підручник. Київ : Фенікс, 2006. 790 с.
2. Азізов С.П., Канінський П.К., Скупий В.М. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : підручник. Київ : ННЦ ІАЕ, 2001. 834 с.
3. Березівський П.С., Михалюк Н.І. Організація виробництва в аграрних формуваннях : навч. посіб. Львів : Українські технології, 2001. 514 с.
4. Березівський П.С., Михалюк Н.І. Організація виробництва в аграрних формуваннях : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2005. 560 с.
5. Березівський П.С., Губені Ю.Е., Михалюк Н.І. Організація виробництва і підприємницької діяльності в аграрних формуваннях : навч. посіб. Львів : Українські технології, 2002. 536 с.
6. Березівський П.С., Михалюк Н.І. Організація, прогнозування та планування агропромислового комплексу : навч. посіб. Львів : Магнолія Плюс, 2004. 443 с.
7. Єрмаков О.Ю. Організація сільськогосподарського виробництва : навч.-метод. посіб. / 2-е вид., перероб. та доп. Київ : НАУ, 2007. 266 с.
8. Петров В.М. Організація виробництва та планування діяльності на підприємствах АПК : навч. посіб. Харків : Майдан, 2016. 362 с.
9. Шкільов О.В. Організація виробництва і підприємницької діяльності в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : Урожай, 1997. 336 с.
10. Шкільов О.В., Балан О.Д., Ткачук В.А. Організація виробництва і планування підприємницької діяльності в сільськогосподарських підприємствах : навч. посіб. Київ : ННЦ ІАЕ, 2005. 170 с.

Додаткова

1. Бусенко О.Т., Столюк В.Д., Штомпель М.В. Технологія виробництва продукції тваринництва : підручник. Київ : Аграрна освіта, 2001. 432 с.
2. Гуторов А.О. Економічне обґрунтування раціональних розмірів сільськогосподарських підприємств: теорія та практика : монографія. Харків : Міськдрук, 2012. 377 с.

3. Єрмаков О.Ю. Організація сільськогосподарського виробництва : навч.-метод. посіб. / 2-е вид., перероб. та доп. Київ : НАУ, 2007. 266 с.

4. Іваненко Ф.В. Системи технологій у тваринництві : навч.-метод. посіб. Київ : КНЕУ, 2001. 186 с.

5. Ільчук М.М., Зрібняк Л.Я., Мельник С.І. Організація і планування сільськогосподарського виробництва : навч. посіб. Миколаїв : Іліон, 2005. 360 с.

6. Канінський П.К. Розвиток спеціалізації та кооперації в тваринництві зони Лісостепу : монографія. Київ : ІАЕ, 2003. 446 с.

7. Хорунжий М.Й. Організація агропромислового комплексу : підручник. Київ : КНЕУ, 2001. 382 с.

Електронні інформаційні ресурси

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text>.

2. Господарський кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>

3. Земельний кодекс України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14#Text>

4. Про державну підтримку сільського господарства України: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

5. Про захист прав покупців сільськогосподарських машин: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/900-IV#Text>

6. Про колективні договори і угоди: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text>

7. Про кооперацію: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15#Text>

8. Про фінансовий лізинг: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1201-20#Text>

9. Про оплату праці: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/108/95-вр#Text>

10. Про оренду землі: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14#Text>

11. Про особисте селянське господарство: Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/742-15#Text>

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
1. Мета і завдання вивчення дисципліни.....	6
2. Структура навчальної дисципліни.....	10
3. Програма навчальної дисципліни.....	11
4. Форми навчання.....	27
5. Індивідуальне завдання.....	28
6. Питання для підсумкового контролю знань, що охоплюють зміст робочої програми дисципліни.....	29
7. Методи контролю.....	36
8. Навчально-методичні засоби вивчення дисципліни.....	38
9. Список рекомендованої літератури.....	39

Навчальне видання

ПЕТРОВ Вадим Миколайович

ОРГАНІЗАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА

Методичні вказівки до проведення практичних занять

Формат 60×84/16. Гарнітура Times New Roman
Папір для цифрового друку. Друк ризографічний.

Ум. друк. арк. 2,5.

Наклад ____ .

Державний біотехнологічний університет
61002, м. Харків, вул. Алчевських, 44